

Sažet prikaz

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA

**Yoon Durbin
Gordana Miljević
Daniel Pop**

**Uključenost roditelja u rad
škola u jugoistočnoj Evropi
Stavovi direktora**

Sažet prikaz

**Yoon Durbin
Gordana Miljević
Daniel Pop**

Uključenost roditelja u rad škola u jugoistočnoj Evropi Stavovi direktora

2009

**Inicijativa programa podrške obrazovanju Instituta za otvoreno društvo
Unapređivanje inkluzivnosti i kvaliteta obrazovanja u jugoistočnoj Evropi**

Izdavač: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Za izdavača: Janez Krek, dekan

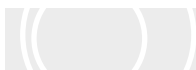
Prevod sa engleskog: Irena Cerović

Lektura: Vesna Gošović

DTP: Impressum d.o.o.

Štampa: Štamparija Svetlost d.o.o.

©2009

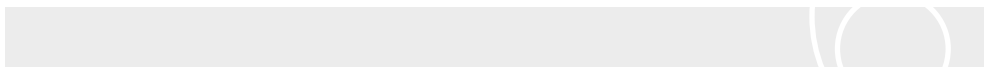

Ova anketa direktora škola plod je zajedničkog zalaganja stručnjaka za obrazovanje i istraživača. Autori zahvaljuju direktorima škola, koji su učestvovali u istraživanju i tome posvetili svoje dragoceno vreme. Zahvaljujemo i državnim timovima zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem na podršci i učešću u istraživanju.

Posebnu zahvalnost dugujemo Džoani Krajton i članovima Savetodavnog komitea inicijative na njihovom vođstvu i kritičkim komentarima. Izražavamo zahvalnost kompanijama Growth from Knowledge (GfK) i IMAS za rad obavljen na terenu u svih osam zemalja koje su učestvovali u istraživanju. Zahvaljujemo Gordani Miljević i Igoru Repcu za izuzetan doprinos organizaciji, kojim je omogućena koordinacija između istraživača, nacionalnih fondacija i stručnjaka za obrazovanje.

Zahvalni smo i Programu podrške obrazovanju i nacionalnim fondacijama iz zemalja učesnica zbog njihove podrške i pokroviteljstva. Na kraju zahvaljujemo Pododboru za opšte obrazovanje Programa podrške obrazovanju na veoma korisnim komentarima i ukazanom poverenju.

Puna verzija ovog izveštaja dostupna je na internet stranici Mreže za saradnju u obrazovanju u jugoistočnoj Evropi (SEE-ECN) <http://www.see-educoop.net/aeiq/documents/raport-full.pdf>.

Spisak osoba koje su direktno uključene u planiranje ove inicijative i njeno sprovođenje u delo:

SAVETODAVNI KOMITET

Dženana Trbić
Snježana Mrše
Lana Jurko
Suzana Gerzina
Igor Repac
Gordana Miljević

UREDNIK KRATKOG PREGLEDA

Yoon Durbin

CENTRALNI ISTRAŽIVAČKI TIM

Veljko Đurić
Daniel Pop
Steve Powell

SPOLJNI KONSULTANT

Johanna Crighton

NACIONALNI TIMOVI

ALBANIJA

Bardhyl Musai
Mimoza Gjika

BOSNA I HERCEGOVINA

Esad Bratović
Ivona Čelebić

KOSOVO

Dukagjin Pupovci
Nora Tafarshiku

MAKEDONIJA

Suzana Kiradziska
Petar Atanasov

MOLDAVIJA

Viorica Postica
Bezede Rima

CRNA GORA

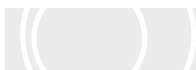
Tamara Krivokapić
Maja Kovačević
Miloš Bečić

RUMUNIJA

Daniela Elena Nita
Ovidiu Voicu

SRBIJA

Tatjana Stojić
Jelena Vranješević

Sadržaj

Uvod	7
Rezultati istraživanja o uključenosti roditelja u rad škola.	9
Komunikacija između roditelja i škole: mogućnosti i ograničenja	14
Prisustvovanje roditelja događajima koji se organizuju u školi.	16
Podrška koju škola pruža roditeljima da pomognu svojoj deci kod kuće.	16
Prepreke u pružanju usluga podrške roditeljima	18
Uključenost roditelja u upravljanje školom i prepreke na koje nailaze	18
Uticaj roditelja na politiku i finansije škole	19
Uticaj roditelja na nastavu.	22
Zaključak	23
Preporuke.	24
Sažetak projekta.	28

Mislim da je stav prema obrazovnom programu pozitivan. Sada je akcenat na sposobnostima, veštinama i kompetencijama dece. Verujem će nas to približiti evropskim standardima. Obrazovni proces bi trebalo da bude demokratičniji.

direktor škole u Moldaviji

Uvod

Gljučna uloga rukovodstva škole proizlazi iz njegovog značaja za obrazovno okruženje i velikog uticaja koje ono ima na postignuća učenika. Direktori škola utiču na atmosferu i kulturu u školama i na usmeravanje intelektualne energije nastavnika i učitelja napružanje kvalitetnog obrazovanja učenicima. Oni u tome mogu biti uspešni ili neuspešni.

U većini škola direktori imaju presudan uticaj na rukovodstvo, iz čega proizlazi njihov autoritet i njihova odgovornost za uspostavljanje obrazovnog okruženja koje je inkluzivno i ravnopravno prema svim učenicima. Ovo je prvo Međunarodno istraživanje direktora škola u jugoistočnoj Evropi (sprovedeno 2008.), u kojem su direktori temeljno anketirani da bi se stekao uvid u interakciju škola i roditelja u celom regionu. Budući da otkriva dominantne stavove i praksu školskih rukovodstava u regionu, ovo istraživanje, finansirano od strane Programa podrške obrazovanju Instituta za otvoreno društvo i podržano od CEPS-a (Fakultet za obrazovanje Univerziteta u Ljubljani), predstavlja značajan doprinos inicijativi Unapređenja inkluzivnosti i kvaliteta obrazovnih sistema u jugoistočnoj Evropi.

Istraživanje je sprovedeno prevashodno radi boljeg razumevanja prilika koje rukovodstvo pruža roditeljima za učešće u školskom životu i procene nivoa promocije politike jednakih mogućnosti za učešće roditelja u životu škole. Uprkos značajnom poboljšanju u nacionalnom zakonodavstvu ispitanih zemalja, rezultati govore o nedovoljnom učešću roditelja u školskom životu i predstavljaju razlog za zabrinutost za nivo jednakosti u obrazovnim sistemima koji su nedavno razvijeni u zemljama jugoistočne Evrope. Ako se uzmu u obzir krupne promene kroz koje ove zemlje prolaze u procesu tranzicije, može se reći da je napredak koji je postignut u njihovim obrazovnim sistemima značajan. Međutim, da bi zemlje jugoistočne Evrope nastavile da se razvijaju i da bi postale konkurentne na svetskom tržištu, neophodne su hitne promene u njihovim obrazovnim sistemima. U slučaju nekih država te promene moraju biti krupne i systemske, dok je kod drugih ta potreba mnogo manja.

U istraživanju su učestvovali direktori škola iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Makedonije, Crne Gore, Moldavije, Rumunije i Srbije. U ovim zemljama su u toku 2008. godine obavljena ukupno 2273 direktna jednočasovna razgovora sa direktorima osnovnih škola koje pohađaju učenici uzrasta od 6 do 15 godina. Istraživanju su prethodili : 16 sastanaka fokus grupa sa direktorima, pilot istraživanje konačnog upitnika i veliki zajednički koordinacioni sastanak sa istraživačima iz svih osam zemalja učesnica.

Istaživanje je dalo zanimljive i korisne podatke. Kao najznačajnija otkrića izdvajaju se velika spremnost direktora u svih osam zemalja da uključe roditelje u školski život i njihovo uverenje da takva uključenost može doprineti kvalitetu učenja i školskog okruženja. Istovremeno, rezultati istraživanja pokazuju da se u praksi roditeljima pruža izuzetno malo kvalitetnih prilika za uključivanje u rad škola i njihovo upravljanje.

„Činjenica je da bez saradnje sa roditeljima i bez njihove podrške škola ne može biti uspešna“, kaže direktor jedne osnovne škole u Bosni i Hercegovini.

Dostupnost obrazovanja je usko povezana sa kvalitetom školske uprave. Brojna istraživanja pokazuju da inkluzivno rukovođenje, koje roditeljima pruža mogućnost da učestvuju u donošenju školskih politika, povoljno utiče na okruženje i kvalitet obrazovanja u školama.

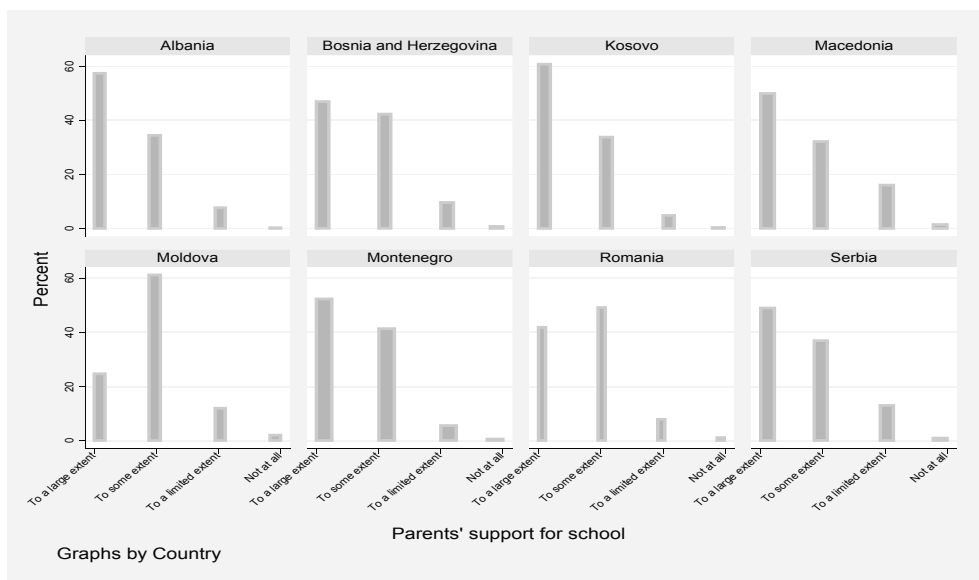
Ovaj se izveštaj sastoji od tri dela. U prvom delu predstavljeni su ključni nalazi o mogućnostima koje se pružaju roditeljima za učešće u školskim i odeljenskim aktivnostima. Drugi deo predstavlja ocenu prilika koje se pružaju roditeljima za učešće u školskom životu i okolnosti koje ih u tome sprečavaju, pregled trenutne uloge roditelja u upravljanju školama i prepreka u produbljivanju saradnje roditelja i škole. Na kraju izveštaja, direktorima škola i kreatorima obrazovne politike predlažu se mere za poboljšanje dostupnosti obrazovanja svim učenicima.

Prateća dokumentacija, koja sadrži „Međunarodno istraživanje direktora škola u jugoistočnoj Evropi“, dostupna je na internet stranici Mreže za saradnju u obrazovanju u jugoistočnoj Evropi (SEE-ECN) na adresi <http://www.see-educoop.net/aeiq/documents/raport-full.pdf>.

Rezultati istraživanja o uključenosti roditelja u rad škola

Zapanjuje podatak da direktori škola u svih osam zemalja povoljno gledaju na uključenost roditelja u rad škola. Smatra se da se ta uključenost na najbolji način postiže kroz pružanje prilika roditeljima da podrže školske aktivnosti. Najznačajniji rezultati do kojih smo došli na osnovu sprovedenih razgovora i upitnika jesu:

- U svih osam zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem rasprostanjen je običaj da se od roditelja očekuje da učestvuju u školskim manifestacijama. Takve aktivnosti najčešće se održavaju jedanput ili dvaput u polugodištu.
- Ipak, kako tvrde direktori, u većini zemalja ima mnogo škola koje ne zahtevaju pokroviteljstvo ili pomoć roditelja pri planiranju školskih aktivnosti.
- Pored toga, u svim zemljama roditelji veoma retko imaju priliku da podrže nastavne aktivnosti u školi (npr. kroz predstavljanje narodnih običaja i kulture na časovima geografije). Za razliku od ustaljene prakse učešća u organizovanju manifestacija i društvenih aktivnosti, roditelji su gotovo u potpunosti isključeni iz nastavnih aktivnosti. Oni se na školske događaje uglavnom pozivaju jedanput u polugodištu.

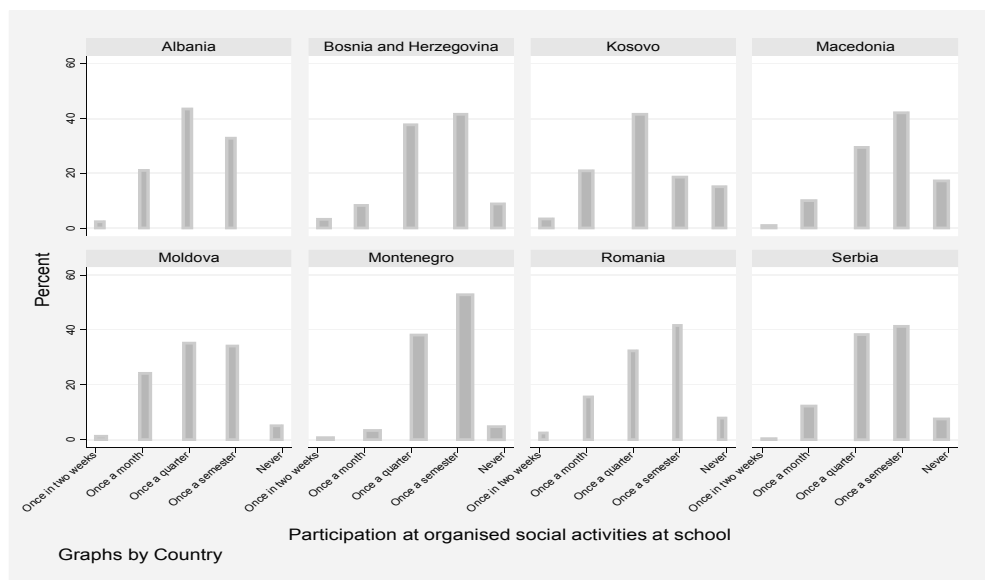
Grafikon 1 – Percepcija doprinosa uključenosti roditelja ukupnoj podršci školi

Legenda: Podrška roditelja školama (procenti po državi), rezultati po stupcima: 1 – značajna; 2 – delimična; 3 – ograničena; 4 – nikakva

Na osnovu odgovora koje su dali, može se zaključiti da direktori smatraju da blizak odnos roditelja sa školom doprinosi obrazovnim postignućima učenika. Dokazi iz istraživanja i neformalne informacije često ukazuju na značajan uticaj uključenosti roditelja na postignuća učenika.

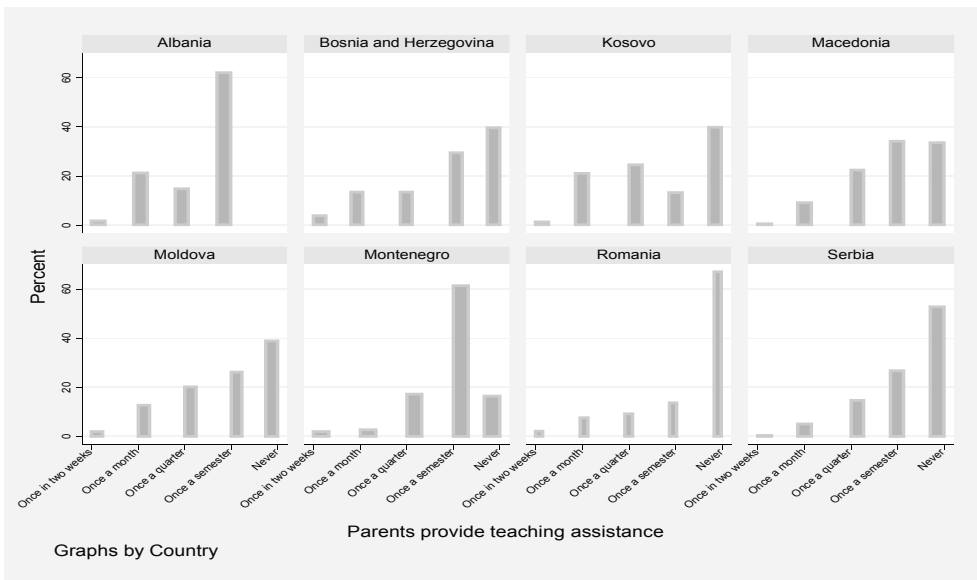
Uključenost roditelja u školski život deteta doprinosi njihovoj obaveštenosti o obrazovnom i socijalnom napretku deteta, kao i o teškoćama sa kojima se dete suočava u školi. Zato roditelji uzimaju aktivnije učešće u obrazovanju deteta, što kao rezultat često ima napredovanje učenika.

Iako su u zemljama koje su obuhvaćene istraživanjem roditelji povremeno pozivani da učestvuju u školskim manifestacijama i aktivnostima (npr. izletima), od njih se veoma retko traži ili se uopšte ne traži doprinos nastavnim aktivnostima (npr. pomoć u domaćim zadacima, predavanja o poslu kojim se bave). Ovaj podatak je u suprotnosti sa praksom u zemljama kao što su Škotska, Danska i Latvija, u kojima se, pored pomoći pri organizovanju izleta i školskih manifestacija, od roditelja očekuje povremeno učešće u nastavnim aktivnostima.

Grafikon 2 – Učešće roditelja u društvenim aktivnostima koje su organizovane u školi

Legenda (rezultati po stupcima): 1 – jednom u dve nedelje; 2 – jednom mesečno; 3 – dva puta u polugodištu; 4 – jednom u polugodištu; 5 – nikada

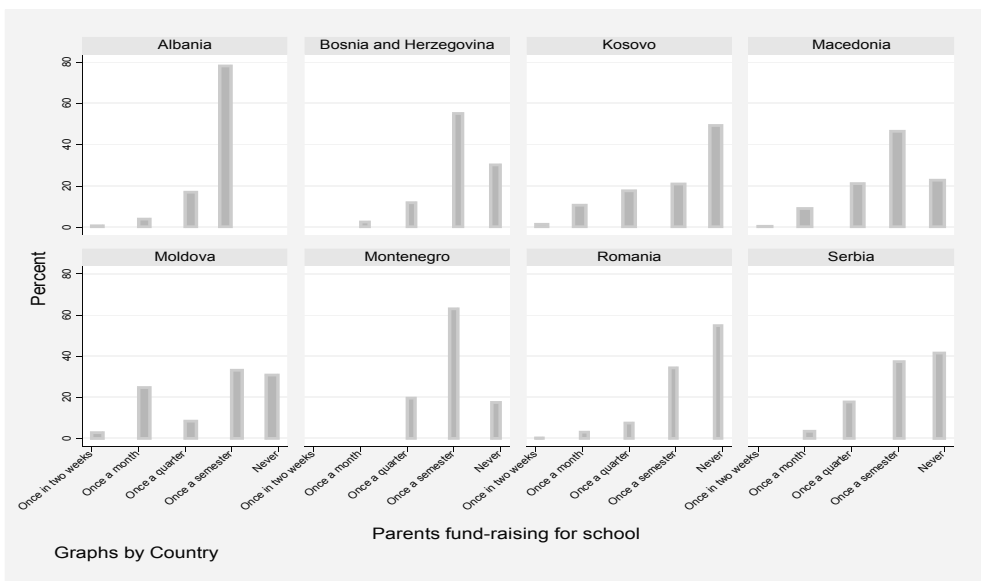

Grafikon 3 – Učešće roditelja u nastavnim aktivnostima

Legenda (rezultati po stupcima): 1 – jednom u dve nedelje; 2 – jednom mesečno; 3 – dva puta u polugodištu; 4 – jednom u polugodištu; 5 – nikada

Iz grafikona na prethodnoj stranici može se videti da su prilike koje se pružaju roditeljima da podrže nastavne aktivnosti na mnogo nižem nivou od nivoa učešća roditelja u organizaciji školskih manifestacija i društvenih aktivnosti. Iz svedočenja direktora ističe se podatak da je čak 83% škola u Crnoj Gori pozvalo roditelje da učestvuju u nastavnim aktivnostima prethodne školske godine. Na prvi pogled takav podatak govori o visokom nivou uključenosti roditelja u rad škole. Ovaj zaključak se, međutim, pokazuje kao netačan ako se uzme u obzir činjenica da se mogućnost da učestvuju u nastavnim aktivnostima roditeljima nudi samo jednom u polugodištu.

Zanimljiv rezultat istraživanja jeste i to da je zemlja koja ima najnižu stopu uključenosti roditelja od svih učesnika istraživanja, ujedno i zemlja u kojoj se od roditelja najčešće očekuje finansijska podrška. Sve škole u Albaniji pozivaju roditelje da jednom u polugodištu pruže finansijsku pomoć školi. Radi poređenja, u Rumuniji u 58% škola direktori tvrde da od roditelja nije tražen novac u prethodnoj školskoj godini. Postavlja se pitanje: utiče li nedostatak finansijskih sredstava nepovoljno na učinak učenika u zemljama kao što je Albanija, gde je uključenost roditelja na najnižem nivou ali se od njih očekuje da novčano pomognu školi jednom u polugodištu?

Grafikon 4 – Zahtevi škola za finansijsku pomoć od roditelja

Legenda (rezultati po stupcima): 1 – jednom u dve nedelje; 2 – jednom mesečno; 3 – dva puta u polugodištu; 4 – jednom u polugodištu; 5 – nikada

Učešće roditelja u školskim i nastavnim aktivnostima je na poražavajuće niskom nivou u većini zemalja koje su pokrivena istraživanjem, ali uzrok tome ne treba tražiti u nedostatku volje kod nastavnika ili roditelja. Kad se školama pruži prilika da omoguće takvo učešće, po svedočenju direktora, nema neslaganja ili poteškoća u uspostavljanju svrsishodne komunikacije.

Većina direktora koji su obuhvaćeni upitnikom smatra da su učitelji i nastavnici u njihovim školama adekvatno obučeni za saradnju s roditeljima i da imaju dovoljno vremena i sredstava za tu saradnju.

Značaj ovog otkrića je u tome što ono svedoči o postojanju sposobnosti i spremnosti škola i roditelja da učestvuju u smislenom dijalogu, s ciljem uspostavljanja kohezivnog nastavnog okruženja koje je pogodno za razvoj učenika.

Ako se ima u vidu iskazana volja nastavnika da sarađuju s roditeljima, postavlja se pitanje zašto roditelji ne učestvuju u školskim aktivnostima u većoj meri. Pojedini direktori upućuju na slučajevne odsustva roditelja koji rade u inostranstvu, i koji su zbog toga decu ostavili na staranje rodbini.

Direktor jedne škole u Moldaviji kaže: „Ranije je preovlađivalo uverenje da među roditeljima i nastavnicima mora postojati bliska saradnja. Zbog visoke stope iseljavanja, sada se skoro jedna četvrtina našeg stanovništva nalazi na radu u inostranstvu pa je oko 100.000 dece prepušteno brizi rodbine. Zbog toga se uključenost roditelja u rad škole značajno smanjila, a škola je često prinuđena da preuzima obaveze i potrebe porodice“.

Drugi direktori objašnjavaju da, u nedostatku jasno definisanih pravila i priručnika o ulozi roditelja u školskom sistemu, pojedini roditelji koriste instituciju Saveta roditelja kao mesto za ispoljavanje nezadovoljstva, umesto da pomognu razvoj škole koju pohađaju njihova deca. Kao primer uzimamo osnovnu školu u Crnoj Gori, čiji direktor kaže: „Pojedini roditelji smatraju da je Savet roditelja mesto gde mogu da utiču na sve vidove rada škole, uključujući i upravljanje školom. Tako su pojedini članovi Saveta roditelja smatrali da imaju pravo da odlučuju i o platama nastavnika“.

Ovakve situacije svedoče o neophodnosti uspostavljanja jasne strategije o komunikaciji i upravljanju, kako za škole tako i za porodice učenika. Nedostatak strategije za komunikaciju može kao posledicu imati zabune i poteškoće u uspostavljanju saradnje između škole i roditelja. Takođe je važno napomenuti da su mnogi roditelji u zemljama jugoistočne Evrope odrasli u socijalizmu, što može da oteža njihovu prilagođenost radu demokratskih institucija kao što su Savet roditelja i Školski odbor. Članovi Saveta roditelja moraju znati svoja prava i obaveze, a školske uprave, u dogovoru sa zainteresovanim roditeljima, treba da prilagode pravilnike potrebama škole i učenika. Po završetku konsultacija, potrebno je sastaviti priručnike za roditelje i proslediti ih rodicama učenika.

Komunikacija između roditelja i škole: mogućnosti i ograničenja

S obzirom na iskazanu spremnost direktora, nastavnika i roditelja da međusobno sarađuju, potrebno je utvrditi kako se ta saradnja trenutno odvija u zemljama jugoistočne Evrope. Rezultati istraživanja ukazuju na devet mogućih oblika saradnje:

1. sastanci direktora škola sa roditeljima
2. slanje pismene evaluacije školskog programa roditeljima
3. dostavljanje informacija roditeljima o školskom programu
4. dostavljanje informacija roditeljima o školskim manifestacijama i aktivnostima
5. dostavljanje informacija o školskim politikama i propisima
6. dostavljanje biltena škole roditeljima
7. kućne posete
8. dostavljanje upitnika roditeljima o njihovom mišljenju i stavovima
9. otvorena vrata.

U ovom izveštaju ukratko su izneti rezultati po nabrojanim stavkama. Ohrabruje činjenica da se u većini škola koje su obuhvaćene istraživanjem sastanci direktora sa roditeljima održavaju najmanje jedanput godišnje. Ipak, u 9% škola u Crnoj Gori i u 3% škola u Makedoniji, direktori izjavljuju da tokom prethodne školske godine nisu održali takav sastanak.

S druge strane, manje je zastupljena upotreba pismenih izveštaja o uspehu učenika, koji se smatraju osnovnim i veoma informativnim sredstvom komunikacije sa roditeljima o razvojnom i obrazovnom napretku njihove dece. U prethodnoj školskoj godini izveštaje nije sastavilo ili ih nije prosledilo roditeljima 14% škola u Srbiji, 12% u Makedoniji, 9% u Bosni i Hercegovini, 9% u Rumuniji, 8% na Kosovu i 2% škola u Crnoj Gori. Iako većina škola u zemljama koje su obuhvaćene istraživanjem roditeljima dostavlja pismene izveštaje o uspehu, poražava podatak o broju škola koje to ne čine.

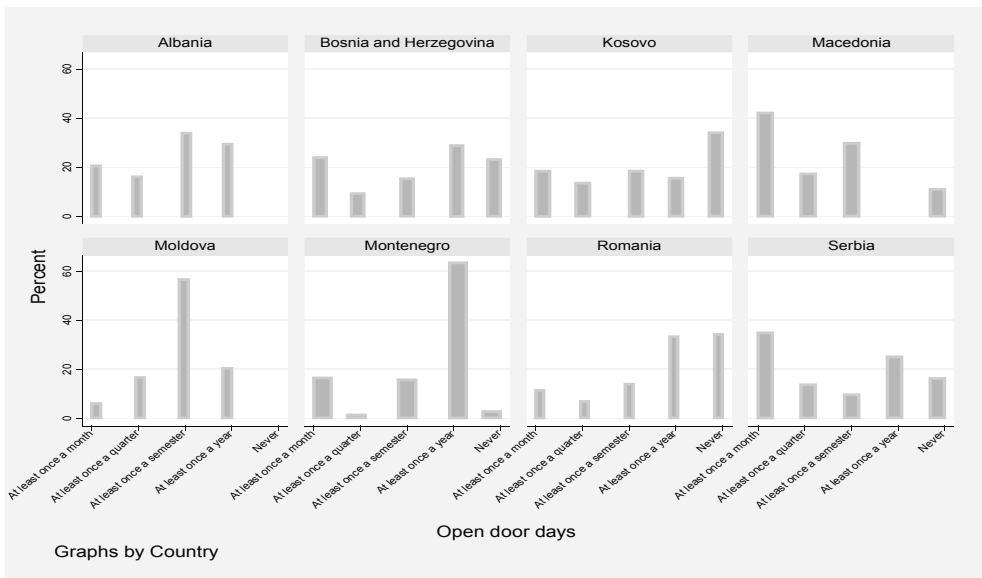
Roditelji i učenici imaju pravo da budu obavešteni o napretku učenika koji je ostvaren u svakom polugodištu ili tromesečju. Izveštaji o školskom uspehu pokazuju koliko su učitelji i nastavnici upoznati sa sposobnostima svakog pojedinačnog učenika i u kojim oblastima je učeniku potrebna dodatna pomoć. Iz toga proizlazi neophodnost sastavljanja izveštaja o evaluaciji za svakog učenika najmanje jedanput u polugodištu, na čemu direktori treba da insistiraju bez izuzetka. Takvi izveštaji bi pomogli učenicima da ulože dodatni napor u oblastima gde postižu slabije rezultate i uticali bi na njihovu

motivaciju kroz pohvale za napredak u pojedinim oblastima. Tako stečeno samopouzdanje može uticati na učenike da ulože dodatni napor u savladavanje gradiva.

Kad je u pitanju dostavljanje informacija roditeljima o školskom programu, javljaju se značajne razlike između zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem. Dok je, prema svedočenju direktora, svaka škola u Albaniji i Moldaviji u prethodnoj školskoj godini dostavila roditeljima informacije o školskom programu, zabrinjava broj škola koje to nisu uradile u drugim državama jugoistočne Evrope. Nikakve informacije o programu nisu dostavljene roditeljima u: 37% škola u Makedoniji, 35% na Kosovu, 24% u Srbiji, 20% u Rumuniji, 10% u Crnoj Gori i 4% škola u Bosni i Hercegovini.

Poželjni oblici dostavljanja informacija o školskom programu jesu štampani materijali (knjižice) ili internet stranice škola, kojima roditelji i učenici mogu da pristupe u svakom trenutku.

Preko otvorenih vrata, koja bi trebalo održati početkom školske godine, roditelji imaju priliku da posete školu u večernjim časovima, razgovaraju s nastavnicima o školskom programu i pitaju ih o svemu što ih interesuje. Većina škola koje su obuhvaćene istraživanjem održavalo je ovu vrstu sastanaka, ali zabrinjava broj onih koje to nikada nisu učinile. Gotovo jedna trećina škola u Rumuniji i na Kosovu, i svaka peta škola u Bosni i Hercegovini, ne održavaju otvorena vrata. Za pohvalu je praksa da se u 43% škola u Makedoniji, prema rečima direktora, otvorena vrata održavaju jedanput mesečno.

Grafikon 5 – Učestalost održavanja otvorenih vrata

Legenda (rezultati po stupcima): 1 – bar jednom mesečno; 2 – bar dva puta u polugodištu; 3 – bar jednom u polugodištu; 4 – bar jednom godišnje; 5 – nikada

Prisustvovanje roditelja događajima koji se organizuju u školi

Pošto smo se u prethodnom delu osvrnuli na oblike komunikacije između roditelja i škole, sada istražujemo odziv roditelja na pozive škole da prisustvuju događajima koji se u njoj organizuju. Prema izjavama direktora, opšti je zaključak da prisustvo roditelja retko prelazi 75%, a najčešće se kreće u granicama od 25% do 50%. Veći stepen prisustva roditelja školskim događajima zabeležen je u Bosni i Hercegovini, gde se učešće roditelja kreće od 50% do 70%. Poređenja radi, na Kosovu je prisustvo roditelja ispod 25% u gotovo 40% škola.

Prisustvovanje roditelja sastancima sa predmetnim nastavnicima kreće se u približno istim okvirima kao i njihovo prisustvovanje opštim događajima u školi. U većini zemalja (Albanija, Makedonija, Moldavija, Crna Gora, Rumunija i Srbija) prisustvovanje roditelja ovim sastancima daleko je ispod poželjnog i kreće se od 25% do 50%. Na Kosovu je, nažalost, učešće roditelja na sastancima sa predmetnim nastavnicima ispod 25%.

Značajna je i prisutnost varijacije u stepenu učešća roditelja, kako među državama učesnicama u istraživanju tako i po oblastima istraživanja. U zavisnosti od oblasti na koje se pitanje odnosi, školski sistemi u pojedinim zemljama postižu odlične rezultate, dok drugi pokazuju slabosti. Ipak je važno napomenuti da se u svih osam država prisustvovanje roditelja sastancima (koji su retko održavani) kreće ispod 75%. Zato se nameće potreba za istraživanjem razloga za odsustvovanje roditelja sa sastanaka i drugih događaja u školi.

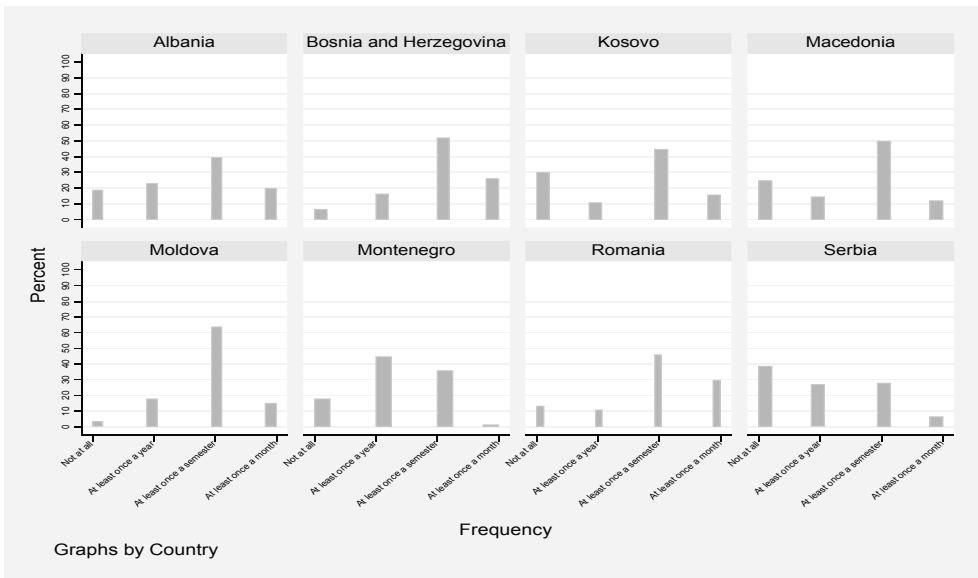
Podrška koju škola pruža roditeljima da pomognu svojoj deci kod kuće

Nakon što smo ustanovili koliko često roditelji obavljaju svoje funkcije u školama, neophodno je razumeti način na koji škole trenutno pomažu roditeljima da budu efikasna podrška u obrazovnom okruženju kod kuće.

Jedan direktor iz Bosne i Hercegovine sledećim rečima objašnjava kako njegova škola pokušava da pomogne roditeljima: „Pokušavamo da obrazujemo roditelje kroz radionice; više ne organizujemo klasične roditeljske sastanke. Pripremamo radionice za roditelje zato što roditelji ne čitaju dovoljno o odgoju dece i [pedagogiji] ... zato smo pokrenuli neke aktivnosti za roditelje da uče kroz radionice ... da se uključe koliko god je to moguće“.

Ohrabrujuće je da većina direktora prepoznaje koliko je važno osmisliti obrazovno okruženje kod kuće kao podršku učenicima da uspešno uče. Međutim, istraživanje otkriva da mnoge škole nisu ispunile svoja obećanja zato što nisu uspele da održe informativne sastanke za roditelje. Uprkos velikoj volji direktora da roditeljima obezbe-

de materijale kako bi pomogli svojoj deci u izradi domaćih zadataka, njihove dobre namere nisu potkrepljene konkretnim akcijama.

Grafikon 6 – Sastanci organizovani radi pružanja pomoći roditeljima

Legenda (rezultati po stupcima): 1 – nikada; 2 – bar jednom godišnje; 3 – bar jednom u polugodištu; 4 – bar jednom mesečno

Na Kosovu 71% direktora misli da su informativni sastanci za roditelje korisni, pa ipak 73% škola na Kosovu nije organizovalo takve aktivnosti u prethodnoj školskoj godini. To nije samo slučaj s Kosovom. Sedam ostalih zemalja u ovoj studiji takođe pokazuje značajan procenat škola koje nisu obezbedile informativne sastanke za roditelje oko pomoći sa domaćim zadacima. To su: 54 % škola u Srbiji, 47% u Makedoniji, 42% u Albaniji, 32% u Crnoj Gori i 31% škola u Bosni i Herecegovini.

Ipak je značajno to što veliki procenat škola u osam ispitanih zemalja pruža savetodavne usluge roditeljima učenika. Međutim, i među tim zemljama postoje razlike. Na primer, 65% škola u Bosni i Herecegovini organizuje savetovanje jednom mesečno, dok 61% škola u Crnoj Gori to čini samo jednom godišnje.

Iako se direktori obično pozitivno odnose prema raznim uslugama podrške (npr. sastanci u vezi pomoći oko domaćih zadataka, savetodavne usluge, grupe za podršku roditeljima), njihov povoljan stav nije konkretizovan u pružanje ovih usluga koje je dosledno rasprostranjeno. Nažalost, u školama u kojima je usluga podrške pružena u toku prethodne školske godine, to se desilo samo jednom u polugodištu.

Prepreke u pružanju usluga podrške roditeljima

Kao prepreka koju škole imaju u pružanju usluga podrške roditeljima navodi se manjak izvora prihoda. Na primer, 49% ispitanika u Albaniji, 36% na Kosovu, 30% u Rumuniji i skoro 80% u Crnoj Gori veruju da oskudna sredstva onemogućavaju školama da razviju i pruže usluge školske podrške, što je po mišljenju direktora od suštinskog značaja za poboljšanje postignuća učenika.

Pored nedostatka novčanih sredstava, prepoznali smo potrebu škola za jasno definisanom metodologijom pružanja usluga podrške i ispitali u kojoj meri škole razumeju ovu metodologiju. Rezultati ukazuju na raznolikiju situaciju.

Na nedostatak metodologije direktori uglavnom gledaju kao na problem samo do određene mere; većina njih izražava stav da nastavnici poseduju veštine i dovoljno vremena da pruže usluge podrške kao smernice roditeljima u obrazovanju njihove dece.

Može se zaključiti da, ukoliko postoji dovoljno vremena i jake volje za uključivanje roditelja u život škole i samim tim se poveća interesovanje učenika i njihovih porodica za obrazovanje, ostaje veoma malo prepreka u poboljšanju rada škola i obrazovanja učenika.

Uključenost roditelja u upravljanje školom i prepreke na koje nailaze

Učestvovanje u donošenju odluka na školskom nivou (upravljanje školom) uglavnom se smatra najefikasnijim načinom da se utiče na školsko upravljanje i da se oblikuje kultura u školama. Direktori igraju važnu ulogu u podsticanju učešća roditelja, kako u životu škole tako i u upravljanju školom.

Kada je u pitanju transparentnost procesa finansiranja na školskom nivou, nalazi ukazuju na različite stavove direktora u različitim zemljama. Kosovo (77%) i Albanija (67%) vide uključenost roditelja u pitanja finansiranja škola kao nešto što je prilično ili veoma važno. Za razliku od toga, 61% direktora u Srbiji, 59% u Crnoj Gori i 52% u Rumuniji imaju drugačije mišljenje. Oni smatraju da ovo pitanje ima vrlo mali ili nikakav značaj. U Makedoniji postoji ravnomerna podela između direktora koji su za uključenost roditelja u rasprave o školskom finansiranju i onih koji su protiv toga.

Poslednjih godina, na listi prioriteta u zemljama koje su pokrivena studijom visoko mesto zauzimale su reforma kurikuluma i javne rasprave o izboru udžbenika. Kao rezultat reformskih mera, škole i nastavnici su dobili mogućnost da odaberu udžbenike za određene predmete. Imajući ovo u vidu, pitali smo direktore šta misle o uključivanju roditelja u izbor udžbenika i materijala za svoju decu.

Većina direktora nije bila za uključivanje roditelja u izbor udžbenika. Direktori u Albaniji (47%) i Rumuniji (43%) bili su izričito protiv toga, u čemu su ih sledili direktori

iz Crne Gore i Rumunije. Iznenađujuće je da 35% direktora škola na Kosovu i 20% u Makedoniji smatra da je veoma važno uključiti roditelje u izbor udžbenika.

Jedan direktor u Makedoniji, čija je škola verovatno bolje finansirana u odnosu na druge, kaže: „Postigli smo više sa decentralizacijom i dobili više finansijskih sredstava od opština. Tesno saradujemo sa opštinskim vlastima“.

Na temu upravljanja školom, ova studija ispituje stav direktora o tome koliko je važno da roditelji učenika pomognu u planiranju društvenih aktivnosti, umesto da im samo prisustvuju. U velikom broju zemalja širom Evrope uobičajeno je da roditelji-vo-lonteri planiraju školske društvene aktivnosti. To olakšava posao nastavnicima i zaposlenima, koji sami planiraju društvene događaje, i omogućuje im da se više usredsrede na svoje profesionalne dužnosti.

Većina direktora u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, Srbiji, Albaniji, Moldaviji i Rumuniji slaže se da je učešće roditelja u planiranju društvenih aktivnosti važno. Međutim, 41% direktora u Rumuniji i 30% u Moldaviji smatra da takvo učešće ima mali značaj ili ga uopšte nema.

Uopšteno posmatrano, čini se da se direktori iz ispitanih zemalja slažu da bi roditelji svakako trebalo da igraju važnu ulogu u životu škole, ali da je njihovo angažovanje bolje kad je usmereno na planiranje društvenih aktivnosti nego na ozbiljna pitanja školskog upravljanja.

Uticao roditelja na politiku i finansije škole

Kako bi bolje objasnili ovo pitanje, upitali smo direktore mogu li članovi Saveta roditelja pokrenuti izmene postojećih školskih politika. Značajan broj direktora odgovorio je: „ni pod kakvim okolnostima“. Protivljenje da Saveti roditelja pokrenu izmene postojećih školskih politika pod bilo kojim okolnostima izrazilo je: 25% direktora u Albaniji, 17% u Rumuniji, 16% u Srbiji, 13% u Moldaviji i 11% u Makedoniji.

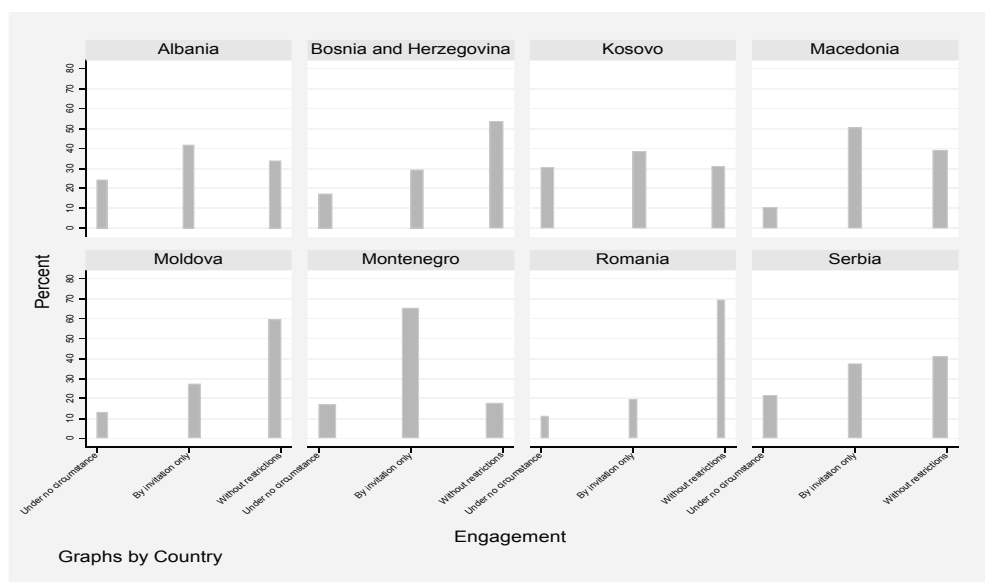
Činjenica da mnoge škole isključuju roditelje iz pitanja školskog finansiranja ne iznenađuje ako se uzme u obzir broj direktora koji ima vrlo mali uticaj i kontrolu nad finansijama svojih škola. Jedan direktor u Rumuniji kaže: „Teško je trošiti dodeljena sredstva i to zavisi od nekoliko posredničkih veza. Škole nemaju sopstveni budžet. Sve se radi preko budžetskih centara; čak i da imamo svoje prihode, škola ne može da ih troši slobodno jer novac ne prikuplja škola direktno, već budžetski centar. Škola ne može da isplati one koji učestvuju u školskim projektima. To je velika prepreka.“

U ukupnim podacima pojavljuju se dve grupe zemalja jugoistočne Evrope: zemlje u kojima se bezrezervno smatra da su predstavnici roditelja važni učesnici u pitanjima

školskog upravljanja (Bosna i Hercegovina, Moldavija, Rumunija i Srbija) i zemlje u kojima se misli da roditelji treba da pokrenu izmene školskih politika samo onda kad ih rukovodioci škole pozovu (Albanija, Kosovo, Makedonija, Crna Gora). Primećuje se da među svim ovim zemljama postoji velika razlika u ingerencijama za donošenje odluka.

Dok se neke škole u potpunosti protive bilo kakvom uplitanju Saveta roditelja u pitanja školske uprave, određeni broj direktora iz istih zemalja prilično je voljan da zajedno donosi odluke sa predstavnicima roditelja. To znači da su direktori prepoznati kao školski lideri, koji svojim uticajem i autoritetom mogu da podstaknu pozitivnu promenu ili da brane status quo.

Na kraju smo pitali direktore imaju li članovi Saveta roditelja pravo veta prilikom usvajanja pravila sa kojima se ne slažu. Na sreću, većina škola u Rumuniji (69%), Moldaviji (60%) i Bosni i Hercegovini (54%) daje članovima Saveta roditelja neograničenu moć da spreče usvajanje pravila sa kojima se ne slažu. Međutim, 30% škola na Kosovu i 24% u Albaniji ne dozvoljava članovima Saveta roditelja pravo veta u vezi sa školskim politikama.

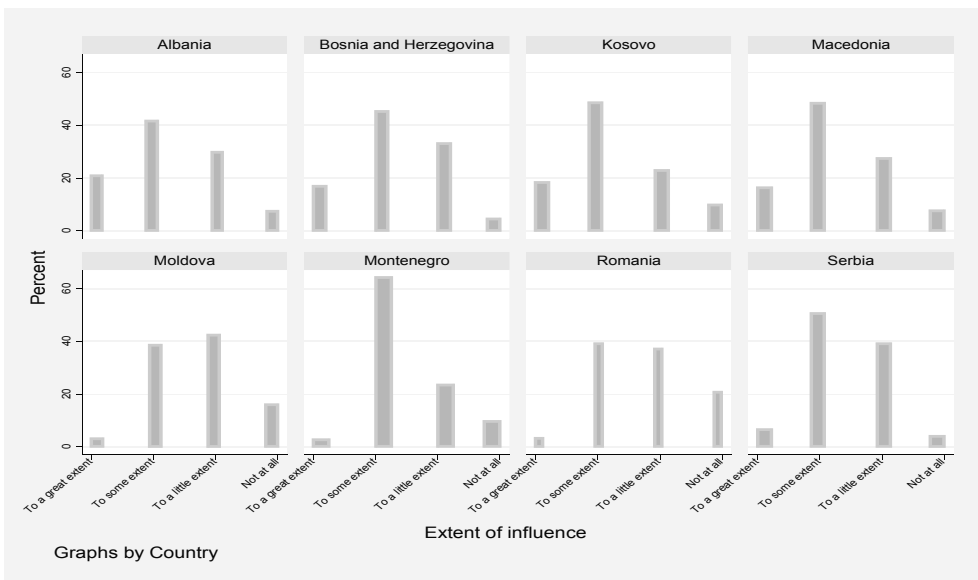

Grafikon 7 – Članovi Saveta roditelja koji imaju pravo veta na usvajanje pravila sa kojima se ne slažu

Legenda (rezultati po stupcima): 1 – ni u kom slučaju; 2 – samo po pozivu; 3 – bez ograničenja

Smatramo da je najvažnije saznanje do kojeg smo došli to da većina škola u svih osam zemalja ne zabranjuje učešće predstavnika roditelja u oblikovanju školskih politika i propisa. S druge strane, otkrili smo i to da stepen otvorenosti ka uključenosti roditelja u oblikovanje školskih politika i propisa značajno varira od zemlje do zemlje. Jasno je da škole imaju određeni nivo diskrecije u načinu na koji dozvoljavaju predstavnicima roditelja da učestvuju u donošenju odluka, ali bi trebalo više da porade na jačanju saradnje sa roditeljima/starateljima svojih učenika.

Istražujući dalje uključenost roditelja i uticaj koji oni mogu (ili ne moraju) da imaju na školske politike, otkrili smo da oni zapravo imaju veoma malo uticaja na oblikovanje školskog budžeta (kao što se može videti na grafikonu 8) zato što roditeljima jednostavno nije pružena prilika da učestvuju u diskusijama o školskom budžetu.

Grafikon 8 – Uticaj roditelja na planiranje društvenih aktivnosti

Legenda (rezultati po stupcima): 1 – znan; 2 – delimičan; 3 – mali; 4 – nikav

Grafički prikaz (grafikon 8) ilustruje ograničeni uticaj roditelja na uspostavljanje prioriteta u školskom budžetu. Čak i na Kosovu i u Albaniji, gde većina direktora škola smatra da je uključenost roditelja u teme školskog budžeta veoma važna, roditelji jedva da imaju pravo odlučivanja o školskim finansijama. To se može objasniti načinom finansiranja u zemljama jugoistočne Evrope, u kojima su mnoge budžetske linije unapred određene ili normirane za duži niz godina. S druge strane, pojedini direktori

objašnjavaju da su im, kao rukovodiocima škola, ograničene mogućnosti za upravljanje školskim sredstvima na odgovarajući način.

Direktor jedne škole u Albaniji kaže: „Suština svih pitanja je sloboda. U školama nema slobode. Ako je nastavnik na vatrenoj liniji svih problema društva, trebalo bi imati veće poverenje u njega. Država bi trebalo više da mu veruje. Država je dala direktoru škole pravo da vodi brigu o 1000 ili 2000 dece, koja su najdragocenija bića u zajednici, ali ne i poverenje da upravlja novcem Odbora!“

Međutim, razlike među zemljama i unutar samih zemalja u prikazanim nivoima uticaja pokazuju da su različiti nivoi učešća roditelja mogući. Trebalo bi dalje istraživati koji su to tačno faktori koji vode ka takvom spektru.

Uticaj roditelja na nastavu

Utvrđili smo da direktori škola gledaju pozitivno na uključivanje roditelja u donošenje školskih odluka. Zapravo, predstavnici roditelja u svih osam zemalja na nekom nivou učestvuju u donošenju školskih odluka, iako se u većini slučajeva to dešava samo na poziv. Sada ćemo se usredsrediti na to kako direktori škola ocenjuju uključenost roditelja u pitanja nastave.

Kroz temu pedagoških metoda koje se koriste u nastavi proučavali smo oprečna mišljenja o uticaju Saveta roditelja na nastavu. Ohrabrujuće je da oko 70% direktora u Makedoniji, Kosovu i Crnoj Gori govori o manjem ili većem uticaju koji imaju Saveti roditelja. Međutim, značajna većina direktora u Rumuniji, Moldaviji, Srbiji i Albaniji navodi da Saveti roditelja imaju vrlo mali uticaj na nastavu ili ga uopšte nemaju.

Što se tiče sadržaja lekcija, direktori škola tvrde da Saveti roditelja imaju manje uticaja u ovoj oblasti u odnosu na njihov već nizak uticaj na pedagoške metode. Zanimljivo je da se većina direktora slaže da Saveti roditelja imaju uticaj na stav učenika prema obrazovanju. Smatra se da oni pozitivno utiču na učenike da vrednuju svoje obrazovanje. Ovo otkriće možda najbolje potvrđuje stav koji mnogi direktori u regionu imaju o ulozi roditelja: najbolje je da se školskim pitanjima bave rukovodioci škola, dok roditelji mogu da imaju dominantnu ulogu kod kuće.

Mišljenja direktora škola u osam zemalja jugoistočne Evrope jasno se razlikuju u pogledu ključne uloge koju roditelji mogu imati u razvoju školskih politika, propisa i školskih finansija. Manji broj direktora smatra da roditelji imaju određeni uticaj, dok većina njih veruje da oni u ovim pitanjima nemaju praktično nikakav uticaj.

Zaključak

Analiza podataka uglavnom je bila usmerena na pripremu deskriptivne analize, koja bi stručnjake i kreatore politika obavestila o tome kako se roditelji mogu u većoj meri uključiti u život škola. [Detaljnija analiza na nivou zemalja može se naći u pojedinačnim izveštajima o svakoj od ovih osam zemalja. (Možete da pogledate na adresi <http://www.see-educoop.net/aeiq/outputs.htm>). Ovaj izveštaj pokazuje spremnost većine ispitanih direktora škola za uključivanje roditelja u život škole i njihovu otvorenost za saradnju.

Ovaj rezultat ima veliki značaj zato što pobija opšteprihvaćeni stav da se direktori protive učešću roditelja u životu škola i da bi proširivanje nadležnosti direktora u donošenju odluka vodilo stvaranju monopolističke grupacije koja ima uske poglede. Istraživanje pokazuje da to nije tačno. S druge strane, očigledno je da je potrebno da sve zemlje definišu i dobro usklade uloge koje roditelji mogu i treba da imaju u vezi s pitanjima upravljanja školom. Istraživanje pokazuje da postoje roditelji koji nisu u dovoljnoj meri dobili priliku da se uključe u obrazovanje svoje dece, ali postoje i oni koji sa školskim rukovodstvom nisu saradivali na pravi način, bez obzira na jasne smernice koje su dobili.

Ovo istraživanje bi trebalo da podstakne nove diskusije i mogućnosti preko kojih bi škole omogućile roditeljima ili starateljima da dobiju glas u upravljanju školom. Podela vlasti omogućiće zajednici da emotivno i finansijski više uloži u obrazovanje i budućnost svoje dece i zajednice.

Preporuke

Ima mnogo mogućnosti koje direktori škola u osam zemalja jugoistočne Evrope koje su obuhvaćene ovim istraživanjem mogu odmah da iskoriste kako bi omogućili ravnopravno i inkluzivno obrazovanje. U nastavku dajemo preporuke za neposrednu akciju, uz nekoliko sugestija za dalje istraživanje.

Prva i najvažnija preporuka je da svaka škola napravi strategiju i prpratni akcioni plan za uključivanje roditelja u život škole. Strategije bi trebalo da budu prisutne na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou kako bi se omogućilo da roditelji imaju uticaj na sva pitanja koja su važna za stvaranje i sprovođenje procesa učenja i nastave i za život škole. Takvi planovi mogu uključivati preporuke koje slede, ili neke od njih:

- 1. Da bi se povećalo prisustvo i participacija roditelja u postojećim školskim svečanostima i događajima, roditeljima (i učenicima) treba omogućiti informacije koje su za njih značajne.**
 - Na početku školske godine svaka škola bi trebalo da održi dan otvorenih vrata tokom večernjih časova, što bi omogućilo većini roditelja da im prisustvuju. Roditelji bi od nastavnika trebalo da saznaju šta se planira za predstojeću školsku godinu i kakva su njihova očekivanja u odnosu na učenike.
 - Sve škole bi trebalo da obezbede pisane izveštaje o školskom uspehu. Neshvatljivo je podučavati učenike cele školske godine, a ne informisati roditelje (lično) o napretku njihove dece kroz temeljnu pisanu evaluaciju. Takvi izveštaji takođe služe nastavnicima da budu shvaćeni kao odgovorni od strane učenika, i obrnuto. Bilo bi idealno kad bi se ovakvi izveštaji davali dva puta u jednom polugodištu, jer bi u tom slučaju učenici imali vremena da poprave ocene gde god je to potrebno.
 - Škole bi trebalo da omoguće roditeljima da lično preuzmu izveštaje o školskom uspehu u dane kad nema nastave. Škole bi trebalo da odrede dan kad roditelji mogu posetiti nastavnike da bi sa njima razgovarali o školskom napredovanju njihove dece. Ovo je način koji garantuje školama da su roditelji primili izveštaj koji je nastavnik pažljivo pripremio, a roditeljima da će se informisati o svom detetu uz poštovanje privatnosti.
 - Škole bi trebalo da svim roditeljima odštampaju i proslede informacije koje se tiču nacionalnog okvira kurikuluma i školskog programa.

2. Roditelje i staratelje bi trebalo posmatrati kao saveznike, a ne kao suparnike. Direktor škole je odgovoran za razvijanje otvorenog, demokratskog školskog okruženja.

Veliki broj evropskih zemalja učinio je mnogo da ustanovi snažno partnerstvo između škola i porodica. Na primer, Organizacija za učenje i nastavu (Learning and Teaching organization), koja je sponzorirana od strane Vlade Škotske, ima odličnu internet stranicu sa resursima za zainteresovane školske rukovodioce. Ova internet stranica (<http://www.ltscotland.org.uk/parentsaspartnersinlearning/guidance/annexb/strategy.asp>) ukazuje da su obaveze onih koji rukovode obrazovanjem da:

- promovišu uključivanje roditelja/staratelja u obrazovanje svoje dece i svih ostalih učenika u školi koju pohađa njihovo dete
- promovišu osnivanje Saveta roditelja (na lokalnom i nacionalnom nivou)
- savetuju, informišu i podrže Savete roditelja u njihovom funkcionisanju
- savetuju i informišu roditelje o svemu
- ustanove proceduru ulaganja žalbi za roditelje.

Internet stranica ove organizacije nudi i materijale pod naslovom „Roditelji kao partneri“, koji sadrže opis koraka u razvijanju uzornog Saveta roditelja. U njima je opisana strategija za komunikaciju, koja će omogućiti izgradnju harmoničnog odnosa između škola i porodica.

- Snabdeti roditelje korisnim savetima o tome kako najbolje pružiti porodičnu pomoć i podržavajuću kućnu atmosferu za učenje. Na primer, učenici bi trebalo da imaju tiho mesto za učenje, bez mnogo ometanja. Ovakva vrsta informacija može se odštampati i poslati svakoj porodici ili je može prezentovati nastavnik ili savetnik u toku nekog školskog događaja (npr. dan otvorenih vrata).
- Za niže razrede izabrati ili pronaći „odeljenskog roditelja“ za svakog odeljenskog nastavnika. Odeljenski roditelji vrše koordinaciju između učitelja i porodica dece preko planiranja društvenih aktivnosti i pronalaženja roditelja-volontera koji će povremeno prisustvovati aktivnostima i događajima u odeljenju.
- Omogućiti roditeljima da povremeno pomognu u nastavi. Odeljenski roditelji mogu pomoći u organizaciji rotirajućeg rasporeda, po kojem bi roditelji mogli periodično da posećuju svoju decu tokom nastave određenog predmeta. Mlađi učenici su često ponosni i oduševljeni kada vide svoje roditelje kako pomažu u nastavi.

3. **Da bi razumeli zašto su participacija i prisustvo roditelja nedovoljno zastupljeni u školi, direktori moraju da znaju njihovu logistiku i atmosferu. Roditelji će želeti da se više uključe kad škola za to pruži prilike koje su korisne i za školu i za roditelje.**
- Pružiti inkluzivno, demokratsko okruženje. Proveriti da li su svi roditelji ili staratelji (učenika koji su pod zaštitom rođaka), a naročito pripadnici etničkih manjina, aktivni u školskom životu. Ako to nije slučaj, saznati šta je to što roditelje i staratelje sprečava da posećuju važne školske događaje. Dati roditeljima da popune anonimne ankete, koje će rukovodstvo škole i članovi Saveta roditelja pregledati i napraviti poboljšanja za sledeći roditeljski sastanak. Da naglasimo, ako je za dete zadužen staratelj, on (ili ona) moraju biti dočekani u školi na isti način kao da je u pitanju roditelj.
 - Roditeljima koji su za to zainteresovani dati odgovornost da pomognu u planiranju školskih aktivnosti. Kad je roditeljima dozvoljeno da pomognu u planiranju, oni će osećati veću odgovornost da podrže školu koju pohađaju njihova deca, veću uključenost u njen život i biće ponosni zbog toga. Ako roditelji nisu uključeni u planiranje različitih sastanaka i događaja, biće manje zainteresovani i motivisani da posećuju i podrže školu.
4. **Ako direktori škola istinski podržavaju veće uključivanje roditelja, onda oni moraju i da ohrabre roditelje da izraze svoje mišljenje o pitanjima upravljanja školom. Demokratija započinje od škole i roditelji zaslužuju da izraze svoj stav o tome kako se njihova deca podučavaju u njoj.**
- Omogućiti svim roditeljima priliku da budu uključeni u rad Saveta roditelja ili školskog odbora. Mnoge škole u Evropi održavaju jednostavne izbore, na kojima se za članove Saveta roditelja izglasavaju roditelji volonteri, koji misle da imaju vremena, energije i interesovanja da uđu u izbor za Savet roditelja. Roditelji glasaju za one predstavnike za koje misle da su najsposobniji da ih predstavljaju. Takođe, nakon osnivanja Saveta roditelja na školskom nivou, trebalo bi formirati Savet roditelja i na nacionalnom nivou.
 - Potražiti organizacije koje će pomoći da se ojača saradnja između škole i porodice. Na primer, Nacionalno udruženje školskih roditelja Danske (Skole og Samfund) širom zemlje organizuje kurseve koji se tiču saradnje škole i porodice, uključivanja roditelja u život škole, rada školskih odbora i finansijske decentralizacije. Internet stranica ove organizacije (<http://www.partners-in-education.com/pages/denmark/skoleogsamfund.html>) sadrži publikacije, kurseve i najbolje primere iz prakse. Potražite pomoć sličnih organizacija ili kancelarija u svojoj zemlji. Ako takve organizacije ne postoje kod Vas, kontaktirajte u susednim zemljama organizacije kao što je Skole og Samfund.

- Školski odbori treba da imaju više ingerencija. Direktori bi trebalo da raspravljaju o važnim pitanjima školskih politika sa demokratski izabranim članovima Školskih odbora, te da ih uključe u procese donošenja odluka. Odbori moraju imati mogućnost da podrže ili ne podrže krupne odluke u politici škole. Školski odbori mogu pružiti značajnu podršku školi i porodici, i mogu ih efikasno zastupati na lokalnom i nacionalnom nivou.

Sažetak projekta

Istraživači su do sada priveli kraju nacionalne studije koje se odnose na roditelje u 10 zemalja jugoistočne Evrope. (Bugarska i Hrvatska su dodate na listu osam zemalja u kojima je obavljeno istraživanje koje se odnosi na školske direktore). Šire informacije o ovome postoje na internet adresi <http://www.see-educoop.net/aeiq/outputs.htm>.

Naknadno su uključeni saradnici sa diplomskih studija za pisanje dubinskih izvještaja na osnovu podataka iz Međunarodnog istraživanja koje se odnosi na školske direktore. Kada budu prikupljeni podaci iz Međunarodnog istraživanja koje se odnosi roditelje, opet ćemo izabrati saradnike sa diplomskih studija koji će ove vredne podatke iskoristiti za dalje istraživanje.

U prvoj fazi projekta biće identifikovani prioriteti i pružena empirijska potpora za drugu fazu, koja će se oslanjati na javno zagovaranje. U toku prve faze, tragaće se za empirijskom građom o činionicima koji sprečavaju sprovođenje zakonodavstva o jednakim obrazovnim mogućnostima na školskom nivou. Aktivnosti su podeljene u nekoliko grupa:

- a) nacionalna istraživanja školskih direktora koja će otkriti njihove sposobnosti, vrednosti, stavove i praksu;
- b) nacionalna istraživanja potreba roditelja, očekivanja i iskustava u vezi sa naporima škola da omoguće njihovo uključivanje u školski život; i
- c) akciono istraživanje koje bi trebalo da omogući nove i dokumentuje postojeće inicijative zajednica koje su se pokazale uspešnim u poboljšanju kvaliteta obrazovanja i njegove inkluzivnosti.

Sve projektne aktivnosti biće zasnovane na jednostavnom ali preciznom okviru, koji će biti isti za sve zemlje učesnice. Biće angažovan čitav niz interesnih grupa (predstavnicima lokalnih zajednica, nastavnici, učenici, roditelji), kako u identifikovanju problema tako i u akcionim merama koje će se usredsrediti na te probleme.

U projektu će posebna pažnja biti posvećena pokretanju i motivisanju mladih ljudi da zauzmu aktivnu ulogu u borbi protiv nejednakosti u obrazovanju. Tako bi se pripremio teren za osnivanje nacionalnog pokreta mladih, koji bi promovisao vrednosti kao što su participativnost i kvalitet u obrazovanju.

Prva faza projekta će biti okončana regionalnom konferencijom, na kojoj će se predstaviti rezultati do kojih se došlo, diskutovati o njima i napraviti preporuke za sledeću fazu. Regionalna konferencija održana je 23. i 24. aprila 2010. u Bečićima u Crnoj Gori.

U saradnji sa Vladom i nevladinim organizacijama, OSI programima i međunarodnim partnerima, u drugoj fazi projekta biće dizajnirani i sprovedeni programi koji su zasnovani na rezultatima prve faze.

